DPN 6774

संस्कृत व्याकरण SANSKRTA VYĀKARAṆA

Title :

Run. No. 7499

Cat. No.

Micro. No.

Subject व्याकरण Grammar

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. ✓ / New. / Nep. / Skt.- New. / Maith.- New. / New.- Nep. /

Size in cms. 27.5 × 8

Folios 11

Lines (in a page) 7

Compl. ✓ / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script : New. ✓ / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material : palmleaf / paper ✓ / thyasaphu /

Condition : fine ✓ / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

Beg. अथ विभक्त्यवतार उच्यते ॥ सुपतिश्च विभक्तिश्च ॥

संस्कृत व्याकरण

।अथ विरक्त वताव्डच्यता॥ सूयाति त्यविरक्ति॥ ङ॥ ति सुयाक्ति द्वांवविरक्ति संस्कृवि धानात्। तत्र सुपः
सुपविरक्तय ८ संदेय लापादि स्थंत॥ का ८ पूनस्का ८॥ सु औ जस ङ ति प्रथमा॥ अम औट शस ङ ति द्विती
या॥ टाभ्यां भिस ङ ति तृतीया॥ ङे भ्यां भ्यस ङ ति चतुर्थी॥ ङसि भ्यां भ्यस ङ ति पंचमी॥ ङस ओस आम
ङ ति षष्ठी॥ ङि ओस सुप ङ ति सप्तमी॥ ता म्व सुप विरक्ताय ८ प्रातिपादिकात्य वैरयाति॥ प्राति
पदिकं द्विविधं॥ अजन्तं हलन्तं च॥ तत्र पूनस्त्रिविधं॥ पुल्लिङ्गं वपुंसकाल्लिङ्गं॥ स्त्रीलिङ्गं नपुंसक
लिङ्गं ति॥ तत्राजन्त पुल्लिङ्ग॥ द्वकारान्त सुपविरक्ताय ८ प्रदर्श्यन्ते॥ वक्तु द्विवचा पूर्व का॥ द्यव
लिविति विविव का वंशात्॥ सुपा विरक्ति॥ सुप स्त्री नि स्त्रीणि पदानि सूत्वा। एकवच द्विवच

नबहुवचनसंज्ञकानि स्युः॥ द्व्येकयोर्द्विवचनैकवचने॥ द्वित्वैकत्वयोरर्थयोर्द्विवचनैक
वचने स्तः॥ विरामोऽवसानं॥ विरामाभावोऽसानं॥ विरामाभाववर्णानामभावः॥ सोऽवसानसंज्ञः स्यात्॥ हल
ः॥ हृस्व ङोऽङ्गिति स्त्रियां॥ सरूपाणामेकशेष एकविभक्तौ॥ सरूपाणां समानरूपाणां नामक
ः शिष्यते॥ अन्ये सरूपा लुप्यन्ते॥ एकविभक्तौ परतः॥ द्विवचनीति द्वित्वे॥ बहुत्वविवक्षायां॥ बहुषु बहुवचनं॥ बहु
ष्वर्थेषु विवक्षितेषु बहुवचनं भवति॥ इति बहुवचनं जस्॥ चुटू॥ प्रत्ययस्यादि चवर्गटवर्गौ इत्सं
विसंज्ञकौ स्तः॥ इति संज्ञायां लोपः॥ जसि अविति विलोपवत्थ॥ हलन्त्यम्॥ इति॥ सकारस्य हलन्त्यत्वमिति सं
ज्ञायां प्राप्तायां॥ न विभक्तौ तुस्माः॥ विभक्तौ वर्तमानानां तवर्गसकारमकाराणां नेत्संज्ञका॥ राम

द्वि

क्तिः॥ तव मत्यन्तापि विवक्षायां॥ चूर्णविसर्गः॥ प्रथमयोः पूर्वसवर्णः॥ अकः प्रथमाद्वितीययोरजादौ विभक्तौ परत
ः पूर्वपरयोः पूर्वसवर्णदीर्घ एकादेशो भवति॥ रामाः॥ रामस्तिष्ठति॥ रामौ तिष्ठतः॥ रामास्तिष्ठन्ति॥ इत्यादि क्रियाया
मन्वयः॥ एवं सम्बोधनविवक्षायां॥ रामसु इति स्थिते॥ सम्बोधने च॥ सम्बोधने अर्थे प्रथमा विभक्तिर्भवति॥ किं सम्बो
धनं॥ अभिमुखीकरणं सम्बोधनं॥ तस्या एकवचनं सम्बुद्धिः॥ सम्बोधने या प्रथमा तस्या एकवचनं सम्बुद्धि
संज्ञं स्यात्॥ एङ्ह्रस्वात्सम्बुद्धेः॥ एदन्ताद्ध्रस्वान्तात्परस्याः सम्बुद्धेः हल लुप्यते॥ सम्बोधनार्थक
र्थे हेशब्दः प्रयुज्यते॥ हे राम तिष्ठसि॥ हे रामौ तिष्ठथः॥ हे रामास्तिष्ठथ॥ तथैव कर्मविवक्षायां॥ राम अम्॥

तिलिङ्गम् ॥ कर्त्तुरीप्सिततमं कर्म्म ॥ कर्त्तुः क्रियया यदाप्तुमिष्टतमं तत्कारकं कर्म्मसंज्ञं भवति ॥ कर्म्मणि द्वितीया
॥ तिङ्कृत्तद्धितसमासैरनभिहिते कर्म्मणि कारके द्वितीया विभक्तिर्भवति ॥ तत्र कर्म्मणि कर्त्तृविवक्षायां ॥ ति
कवचनं स्मृतम् ॥ अभिपूर्व्वः ॥ अभिपूर्व्वस्य पूर्व्वस्यास्मान पूर्व्वपूर्व्व कादेशो भवति ॥ यस्य पश्यति क्रिया
सम्बन्धः ॥ द्विवचनं द्विदूरं कारकस्य हलन्ताभिनी संज्ञायां लोपः ॥ सूतनपुंसकस्यापि विभक्त्यर्थः ॥ पूर्व्ववद्वृद्धिः ॥
दृष्टो ॥ वद्धर्थविवक्षायां बहुवचनं स्मृतम् ॥ अकारस्य लङ्कत द्धिते ॥ तद्धितवर्ज्जितस्यापि वसमानानां लकार
मकारकवर्ज्जितानामपि संज्ञाकारकं भवति ॥ ङी संज्ञायां लोपः ॥ प्रयाजनं ॥ तस्मात्कस्मात्पुंसामपि विभक्त्यर्थः ॥ तस्मा

२

कस्मात्पुंसि ॥ तस्मात्प्रथमायाः पूर्व्वसवर्ण्णदीर्घादिर्लक्षणस्य सः ॥ सकारस्य नकारादेशो भवति पुंसि ॥ द
दान् ॥ यदा कस्य ॥ यदा कस्य नकारस्य स्वस्य नकारादेशो नेरवति ॥ ङि क्रियति प्रथ्नः ॥ तथैव कर्त्तृ कर्त्तृ वि
वक्षायां कर्त्ता ॥ लिङ्गितम् ॥ कः कर्त्ता ॥ स्वतन्त्रः कर्त्ता ॥ क्रियासिद्धौ यः स्वातन्त्र्येण विवक्षितार्थः तत्कारकं क
र्त्तृसंज्ञं भवति ॥ किं करणं ॥ साधकतमं करणं ॥ क्रियासिद्धौ यः प्रकृष्टोपकारकं विवक्षितं तत्कारकं करण
संज्ञं भवति ॥ कर्त्तृकरणयोस्तृतीया ॥ तिङ्कृत्तद्धितसमासैरनभिहिते कर्त्तृकरणे च तृतीया विभक्तिर्भ
वति ॥ कर्त्ता ॥ लिङ्गितं ॥ ढकारस्य बुद्धिः ङी संज्ञायां लोपः ॥ प्रयाजनं ॥ दृष्टिः सामिनास्याङ्गं ति विस

घटार्थः॥ यस्मादपायभयविशिष्टादिध्रुवमपायेऽर्थं॥ यस्मादपायो विश्लेषो भवति तदध्रुवं॥ ग्रामादिपदिकत्वात्प्रादिनयद्य
यं ध्रुवमपायप्रयत्तदपादानसंज्ञं भवति॥ तदपादानमिति सूत्र॥ अपादानकारकाद्भवति पंचमी॥ ग्रामादागच्छति
ग्रामात्॥ सदपादानं भवति॥ अपादाने पंचमी॥ अप्रदा॥ पूर्वोत्तरविधानपरस्य कारकं
भवति पंचमी कारकापादानं भवति॥ समानपदकालान्ते नमित्ति विभक्ति॥ यच्छतोऽपायो भवति
वायुर्विशेष विषयं तत्॥ अपादानकारकादपादान पंचमी भवति॥ यत्कारकं तत्॥ अपादाने पंचमी॥ अपादानकारकादपा
दानमिति सर्वेषां भवति॥ अपादानकारकं सर्वस्य॥ अपादानं संज्ञं भवति सर्वस्य कारकं तस्मात्संज्ञी कारकाय

३

केऽपि हीयते कारकं तद्विवक्षायां संप्रदानाख्यं॥ यच्छब्दं कृत्॥ संप्रयुक्तं श्रमं॥ संप्रदानार्थात् चतुर्थी या भवति
॥ पूजितं सत्कारं ददाति॥ ब्राह्मणाय गां ददाति॥ पदार्थप्रत्यक्षरूपं प्राप्तं तृतीया भवति॥ यत्कारकं
भवति॥ यत्कार्यां यत्॥ अथ संप्रदानविवक्षायां यत्कारकं तद्विभक्ति॥ कर्मणि यमभिप्रैति॥ कर्मणा यं
यदभिप्रैति यमर्थमिति प्रोक्ते तत्कारकं संप्रदानसंज्ञं भवति॥ संप्रदानं चतुर्थी॥ संप्रदानम्
यथा॥ संप्रदाने चतुर्थी॥ संप्रदानकारके चतुर्थी विभक्तिर्भवति॥ यत्कारकस्य तं
कारकं द्विजाति संज्ञाय॥ चतुर्थी॥ अपादानकारकादपादाने पंचमी भवति॥

स्थापितं शिरोदीपे ४ । चकाराजलं ददाति । चकार्यां । वृक्षवचनं सत्यम् ।। सत्यादौ वृक्षवचनं कारक
स्याः कर्त्तृस्य एवं भवति । चकारात् ४ ।। नमोस्तु दं तादर्थ्ये । तस्य भाव ४ तादर्थ्ये । तादर्थ्ये चतुर्थी भवति ।। च
कारजलं कार्थं जलं । मित्यर्थे ।। अपादानविभक्त्यां । चक्र द शिङ् तिङ् ।। ध्रुवमपायेऽपादा
नं ।। भूयादागमध्रुवायाय साध्ये ध्रुवमवधिभूतं गकारकमपादानसंज्ञं भवति ।। अपादाने पं
चमी ।। अपादाने कारके पंचमी विभक्तिर्भवति ।। ठाद शिङ् तिङ् ।। चक्रादवरोहति मूनयः ४ ।।
चकार्यां । चकारात् ४ ।। विशालाक्षी क्रियां । स्वलाहतो विरोधापष्ठी भवति । क्रियां ।। चकाजीवः

4

तिङ् तिङ् क्रियासम्बन्धे ।। शेषे षष्ठी विभक्त्यां । चक्रद सङ् तिङ् तिङ् ।। शेषे षष्ठी ।। कर्मादिभ्योऽन्यः शेषस्तस्मिन् षष्ठी
दिकार्थे यति त्रिक ४ स्वस्वामिसम्बन्धादि ४ ग ष ४ न शेषे षष्ठी भवति ।। चक्रस्य जलं ।। चक्रडा सङ् तिङ् तिङ् ।। ङ
सिय ङा शिपन मा ४ कारक स्य कर्त्तृस्य एकाराद ४ मा भवति ।। विरूप ४ रूलं । वृक्षवचनस्य कस्य सुङ् तिङ् तिङ् ।।
क्वचन घायानुद्रु ।। कस्य काननघा कायाव काद्र लन स्यामा नुजागमी भवति ।। अनुबन्धलाय ४ ।। ना मि ।। नो मि
पयमी ४ कस्याः कर्त्तृस्याधीर्भवति ।। चक्रातं ।। तत्र वाधिकरणविभक्त्यां । चक्र डिङ् तिङ् तिङ् ।। आधाराधि
करणं ।। कर्त्तृकर्मणोः ४ क्रियाश्रयभूतयाक्रिया निक्रियां प्रतियदाधार ४ तत्कारकमधिकरणसंज्ञं भवति ।

सकन्यपेक्षयत्वेन ॥ अनन्तरितेऽपेक्षयत्वे सप्तमी स्यादिति । यकाराद् नामिकार्थस्य ॥ आद्ध्व ॥ दकाक
हेर्थविशेषतया ॥ वक्रवयनयतकम्पुनः कि हि ॥ यकास्साहुल्लत्यामिती स्तं स्थीयां लोप ॥ भूयङ्कि स्यस्यासाय
यहती ॥ आदन्ताद्व्यस्याया ॥ इनकवर्गौ भूत्यास्यादन ॥ सकाव ॥ प्रत्ययस्य बाधकस्यप्य लु श्रितावति ॥ इङ्कि मर्द्धे
दकापू ॥ यस्याय स्याचलकर्त्तॄ ॥ यस्य वक्राय तक्रियायाः ॥ स्याद ॥ क्रियाकार्य लक्षण, तत्र सप्तमी स्यादिति ॥ पूर्ववाति
श्रगतः ॥ कुल्लयागतः ॥ गोसूदुश्रानासगतः ॥ दुग्धस्यागत ॥ अपूर्यथपूर्वदर्शिनी ॥ ॥ दकः ॥ दकौ ॥ दकाः ॥ दकं ॥ दकौ
दकान् ॥ दकेन ॥ दकाभ्यां ॥ दकैः ॥ दकाय ॥ दकाभ्यां ॥ दकेभ्यः ॥ दकात् ॥ दकाभ्यां ॥ दकस्य ॥ दकयोः ॥ दकानां ॥ दके

5

दकयोः ॥ दकेषु ॥ ॥ एवमन्येऽपि अकारान्ताः पुल्लिङ्गाः ॥ सफ विशेषः ॥ सर्वनाम्न
आकारान्तानां पुल्लिङ्गानां रूपभेदात् ॥ कथं सर्वनामसंज्ञा ॥ सर्व, विश्व, उभ, उभय, डतर, डतम, अन्य,
अन्यतर, अन्यतम, इतर, इतम, त्व, सम, सिम, नेम, एक, पूर्व, पर, अवर, दक्षिण, उत्तर, अपर, अधर, स्व,
अन्तर, प्रथम, चरम, तय, अल्प, अर्द्ध, कति, यत्र, नेम, त्यद्, तद्, यद्, एतद्, इदम्, अदस्, युष्मद्, अस्मद्,
भवद्, द्वि, भवतु, किम् ॥ ततरतम, इतम, इति पर्याप्ताः ॥ एते सर्वनामसंज्ञाः सिद्ध्यन्ति ॥ इ
ति त्रिलिङ्गाः ॥ यदा सर्वनाम पुल्लिङ्गविशेषणानि यदा प्रथमैकवचनस्य पूर्ववत् ॥ सर्वः ॥ सर्वौ ॥ सर्वे ॥

नि सर्व्वनामानि ॥ सर्व्व आदिर्येषां तानि सर्व्वादीनि सर्व्वनामसंज्ञकानि भवन्ति ॥ जस ई ॥ अकारान्तात् सर्व्वनाम्नः
परस्य जस ई ॥ ङेः स्मै ॥ अकारान्तात् सर्व्वनाम्नः परस्य ङेः स्मै भवति ॥ आमः साम् ॥ सर्व्वे ॥ सर्व्वनाम्नः सम्बोधने
हे सर्व्व । हे सर्व्वौ । हे सर्व्वे ॥ सर्व्वं । सर्व्वौ । सर्व्वान् । सर्व्वेन । सर्व्वाभ्यां । सर्व्वैः ॥ सर्व्वनाम्नः स्मै ॥ सर्व्वनाम्नः अकाराद्
परस्य ङेः स्मै भवति ॥ सर्व्वस्मै । सर्व्वाभ्यां । सर्व्वेभ्यः ॥ ङसिङ्योः स्मात्स्मिनौ ॥ अका-
रान्तात् सर्व्वनाम्नः अकारात् परयोः ङसिङ्योः स्मात्स्मिनौ आदेशौ भवतः ॥ यथासंख्यं । सर्व्वस्मात् । सर्व्वाभ्यां । सर्व्वे-
भ्यः ॥ सर्व्वस्य । सर्व्वयोः ॥ आमि सर्व्वनाम्नः सुट् ॥ अवर्णान्तात् सर्व्वनाम्नः परस्यामः सुडागमो भवति ॥
सर्व्वेषां ॥ सर्व्वस्मिन् । सर्व्वयोः । सर्व्वेषु ॥ एवं विश्वादीनामकारान्तपर्यायाणां रूपाणि ॥ ९ ॥ पूर्व्वादीनां न-
८

वानां जसि वा ॥ ९ ॥ पूर्व्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्यवस्थायामसंज्ञायां ॥ पूर्व्वादीनि
नव सूत्राणि जसि विभाषा सर्व्वनामसंज्ञकानि भवन्ति । संज्ञायां न भवति ॥ व्यवस्थायाम् असंज्ञायां ॥
असंज्ञायां विषये नवानां जसि विकल्पः ॥ पूर्व्वे । पूर्व्वाः ॥ पूर्व्वादिस्थानं वक्ष्यमाणं वा ॥ पूर्व्वादिनवकं तत्र यावत्
सिद्धाः स्मात् स्मिनौ भवतः ॥ स्वमज्ञातिधनाख्यायां ॥ स्वमिति शब्दरूपं जसि विभाषा सर्व्वनामसंज्ञकं
भवति ॥ न तु ज्ञातिधनाख्यायां । संज्ञारूपं वर्त्तते ॥ स्वे, स्वाः ॥ अन्तरं बहिर्योगोपसंव्यानयोः ॥ अन्त-
रशब्दस्य बहिर्योगे जसि विकल्पेन सर्व्वनामसंज्ञा विधीयते । उपसंव्यानम् अधोवस्त्रं ॥ अन्तरे अन्तराः ॥

अन्यत् सर्व्ववत्। पूर्व्वः। पूर्व्वे। पूर्व्वस्मात्। पूर्व्वात्। पूर्व्वस्मिन्। पूर्व्वे॥ ८॥ शेषं सर्व्ववत्॥ प्रथमचर
मतयाल्पार्द्धकतिपयनेमा वा॥ प्रथमादीनां वा जसि पदिकाजसि विकल्पेन सर्व्वनामसंज्ञा विधीयते
॥ प्रथमे प्रथमाः॥ शेषं नरवत्॥ द्वितीयतृतीयास्थाने द्वित्रिभ्यां तीयः॥ द्वित्रिभ्यां तीयप्रत्ययो भवति पूर
णार्थे॥ त्र संप्रसारणं चेः॥ त्रिशब्दस्य पूरणार्थे तीयप्रत्यये परे संप्रसारणं भवति॥ किं संप्रसारणं
। इग्यणः संप्रसारणं॥ यणस्थाने इक् स संप्रसारणसंज्ञो भवति॥ संप्रसारणाच्च॥ सं
प्रसारणाद्यचि परतः पूर्व्वरूपं भवति॥ तीयस्य वा ङित्सु पसंख्यानं कर्त्तव्यमि

तीय सर्व्वनामसंज्ञाविधानात्॥ अन्यत्र नरवत्॥ द्वितीयस्मै, द्वितीयाय, द्वितीयस्मात्,
द्वितीयात्, द्वितीयस्मिन्, द्वितीये॥ एवं तृतीयशब्दः॥ ॥आकारान्तः पुंल्लिङ्गः सामशब्दः॥ पापान॥ आ
तो धातोः॥ पानादौ लोपः॥ धातोराकारस्य लोपः स्याद्भवति॥ अनुनासिकः पातिमध्यमं
धातुरुपदधातुः॥ यस्य समादेश्च क्रियावाचिनो धातुसंज्ञा भवति॥ शब्दादयो यः
हि द्वितीयाद्यधिकारे यत्र कार्य्यं निर्द्दिष्टं तत्र पदसंज्ञा भवति॥ सामेति सुतीति विशसन्॥ आकारान्ते
धातोः॥ आकारान्तस्य लोपः भवति परे स्वरादौ प्रत्यये भवति॥ आकारान्तस्य ... एवं विष्णुदेति
हे॥ द्वितीयाद्यधिकारे यत्र ... सर्व्वनामसंज्ञा भवति॥ आकारान्तः सुतः ... धात्वधिका

यदन्तं हुकः पुरस्य यः करोति स्वर्गति ॥ यकान्तत्किं घानार्थः ॥ वका न स्याप्यकः एका नपुंसकस्य यः ॥ उकारलस्य पुंद
नस्य ः पाद्यका संज्ञा भवति ॥ विनयका स्य ॥ जूहका स्य वस्त्रीपा भवति ॥ ड पयद मतिः ॥ डपयद मतिः कं
वकं समर्थ न न्यद्वी काय न समस्तनिर्द्दे समस्य कः ॥ समासो स्यात्पूर्वसंज्ञं भवति ॥ सगतिकान्तकाय पदानां
कार्ह ः समासवचनं प्राकृत सूत्र्य कः ॥ क [illegible] समासोऽम्यो [illegible] ः समासन्त्यपानि पदः
दिकसंज्ञको भवति ॥ सूत्या धातुपानि पदिक्या ॥ धातुपानि पदिक्या नव [illegible] सू पासंज्ञ भवति ॥ प्रथम
निर्दिष्टं समासे उपसर्जनं ॥ समासे [illegible] यत्प्रथमानिर्दिष्टं तदुपसर्जनसंज्ञं भवति ॥ उपसर्जनं पूर्वं ॥ स
मासे यदुपसर्जनं तत्पूर्वं निपतति ॥ उपसर्जनस्य पूर्वनिपातः ॥ सामेयाः ॥ सामयोः ॥ सामयोः ॥ द

सामयाः ॥ दृ सामयोः । द सामयाः ॥ सामयां । सामयोः । वक्र वचन सामयाः ॥ [illegible] तिकि [illegible] ॥ य चिरं । यका
नायाव जौ दीस्वादि सूत्रं नाम स्का नयन ः पूर्वसंसंज्ञं भवति ॥ जाना धो ः ॥ रासं हुकस्य ध्मानाया
कोनस्य लोपा भवति ॥ सामय ः सामया ः सामयात्यां । सामयारि ः सामय । सामयात्यां । सामयाम्याः
सामया ः सामयो त्यां । सामयस्य ः सामय ः सामया ः सामया । सामयि । सामयाः सामया ॥ एवं ॥
किलाल पांस्तु धातुपरतत्पयः ॥ ॥ ७ काकः पूल्लिंगः ॥ कविः ॥ कवि ः कवी । वक्र वचने कवि
[illegible] जसि च । जसि यत नाक्स्वा कस्या कस्य [illegible] भवति जसि यन नाः ॥ ७ कार [illegible] दी
[illegible] निर्दिष्ट स्का न [illegible] पूर्व [illegible] वस्का न भवति ॥ कवयः ॥ सम्बोधने ह्रस्व स्य [illegible]

३॥ जस्वा ङस्योः स्याद् ॥ अस्तवति संबुद्धौ परत ४॥ उद्रस्वात् संबुद्धेः ४॥ हे कव ४ हे कवी । हे कवय ३॥ कविं
कवी । कवीन् । टा तीये कवचनक विज्ञानं नाः स्त्रियां ॥ जस्वाघ्रस रिवि ॥ सखि नःस्यात्तन्य देदि कार्यस्य
इय नूयं नत्रुघि संज्ञं ॥ आङो नास्त्रियां ॥ घनूत्व स्याङ्ना ददेः अस्तवति जुत्स्त्रियां ॥ आदितिः तीये कवचन स्य पू
र्वस्या थे संज्ञं ॥ कविना । कवि स्यां ॥ कविभि ४॥ घेर्ङिति ॥ घान स्या ङस्या ङि द्वचन पन मारु अस्तवति ॥ कवये ॥
कविभ्यां । कविभ्य ४॥ रु अलको ॥ ङसि ङसो ग्यः ॥ ङसि ङसोः रुचि पच ना ४ पूर्वपच या स्ला न पूर्व नूप भ कादे अस्
तवति ॥ कवे ४ ॥ कविभ्यां । कविभ्य ४ । कवे ४॥ कव्यो ४ । कवीनां । ओङ्ख ४॥ घ्या ङा दङ्गद्लत्व स्याङ्यो कायादे ः
अस्तवति ॥ कवौ । कव्यो ४ ॥ कविषु ॥ एवं मन्निच वित्रि विग्रह नय ४॥ ॥ सखि न ङ्स्य विःसे ४॥ आजुनद

सो ॥ सखि नय स्यान्ङादे अस्तवति ऋ संबुद्धौ सो पर त ४॥ ऋ ङि द्वि दि नूय आदेभ ४ सा इन ङासां यां स्यास्त्व न
तवति ॥ न कास मूकां सड ह्या त ह्मथ ४ ऋ ङां या ङि झय ङादे अर्थ ४॥ सङ्ग नपुंसकस्य ॥ अमनयून्सकसंव
धीय ४ सूद स सर्व नाम संज्ञ स्तवति ॥ ऋ सान्त्या लूर्ष मूय धा ॥ मु न्या यदस ४ पूर्व मूय धा संज्ञं स्तवति ॥ हलश्च
या मी घोस्तू ति स्य द्य ङादेल्त ॥ हल नान्तुञ्च ङादाव ना द्वी घी स्य नं सूनि सिंः स्यन स्यायद य ङादेलनं
लूप्य त वान साय ४ यां मि यदिका न स्य ॥ यो निय दिका न्ना या न का व स्यस्ना या स्तवति ॥ सखा ॥ सखिन
संबुद्धौ ॥ सखि ना स्या यं संबुद्धि वर्जितं सर्वनाम स्थाने णिद्भवति ॥ ऋ घा ङि ति ॥ ङिति निति यय ना
इम स्य वद्धि नवति ॥ सखायौ । सखाय ४ ऋ संबुद्धौ वान न्नोहि ॥ इः ङा न वद्धी अह जस्वा दिति सौ

सखिषु ॥ हे सखे । हे सखायौ । हे सखायः ॥ सखायं । सखायौ । सखीन् । सखिना । सख्युर्घिसंज्ञा न वक्तव्यतिः
षेधात् ॥ सखिभ्यां । सखिभिः । सख्ये । सखिभ्यां । सखिभ्यः ॥ ख्यत्यात्परस्य ॥ ख्यत्यङ् ङसिङ
सोः ख्या (?) ॥ सखिभ्यां । सखिभ्यः ॥ ख्यत्यादुत्तरयोः ङसिङसोरकारस्य उत्वं भवति ॥ सख्युः ॥ सख्युः ॥ स
खिभ्यां । सखिभ्यः ॥ सख्युः ॥ सख्योः ॥ सखीनां ॥ औत् ॥ ङिः काराकारान्तस्य कारादेशो भवति ॥ स
ख्यौ । सख्योः ॥ सखिषु ॥ पतिशब्दस्य प्रथमाद्वितीययोः सखिवत् ॥ तृतीयैकवचने ॥ पतिः समासे एव
घि ॥ पतिशब्दः समासे एव घिसंज्ञो भवति ॥ ङिति नियमात्केवलस्य घिसंज्ञा न भवति ॥ पत्या ॥ पति
ना ॥ पतिरि ॥ ङ्याद्यादि ॥ ॥ द्विशब्दस्य भेदः ॥ सर्वनाम त्रिलिङ्गः ॥ यदा पुल्लिङ्गस्तदा

नृपकर्म ॥ द्व्यर्थवाचित्वात्सर्वदा द्विवचनं भवति ॥ त्यदादीनामः ॥ त्यदादीना
मन्त्यस्य अकारादेशो भवति विभक्तौ परतः ॥ द्वि द्वि ॥ द्वौ द्वौ । द्वाभ्यां । द्वाभ्यां । द्वाभ्यां । द्व
योः द्वयोः ॥ त्रिशब्दस्य भेदः ॥ बहुसंख्यावाचित्वात् त्रिलिङ्गः ॥ यदा पुल्लिङ्गस्तदा नृपवत्
॥ बहुसंख्यावाचित्वात्सर्वदा बहुवचनं भवति ॥ त्रयः ॥ त्रीन् ॥ त्रिभिः ॥ त्रिभ्यः ॥ त्रिभ्यः ॥ त्रयस्य
॥ त्रिशब्दस्य त्रयादेशो भवति आमि परतः ॥ त्रयाणां ॥ त्रिषु ॥ कति शब्दस्य भेदः ॥ किमः ङति ॥ किं परिमा
णमेषामिति विग्रहे ॥ किमः संख्यापरिमाणे डति च ॥ किमः शब्दस्य परिमाणे डतिप्रत्ययो भवति ॥ टेः ॥ डि
ति परस्य पञ्चमीस्थस्य टेर्लोपो भवति ॥ कति ॥ ङ्णान्ता षट् ॥ बहुर्थवाचित्वाद्बहुवचनं भवति ॥ तमिव